

ABD-İSRAİL'İN İRAN SAVAŞI: LÜBNAN VE YEMEN CEPHELERİ OLASI MI?

Prof. Dr. Veyssel AYHAN

Rapor

SESA
Enstitüsü

Sosyal Ekonomik ve Siyasal Araştırmalar Enstitüsü
Institute of Social Economic and Political Research

İÇİNDEKİLER

Özet	2
İRAN’IN GÜVENLİK STRATEJİSİ KONSEPTİ.....	3
1-İkili Güvenlik Mekanizması.....	3
2-Milis Ağları ve Müttefik Rejimler Üzerinden Bölgesel Güç Stratejisi	4
3-Amaç Devrim İhracı Politikası mı, İleri Savunma Konsepti mi?	5
ABD-İsrail’in İran Saldırıları Karşısında Direniş Ekseninin Yaklaşımı	7
1. Hizbullah ve Savaşın Lübnan Cephesi	7
2-Lübnan Cephesinin Açılma Olasılığı	8
3- Husuler ve Savaşın Yemen Cephesi	9
4-Yemen Cephesinin Açılma Olasılığı	10
Sonuç.....	12

ABD-İSRAİL'İN İRAN SAVAŞI: LÜBNAN VE YEMEN CEPHELERİ OLASI MI?

Prof. Dr. Veysel Ayhan
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Öğretim Üyesi
SESA Enstitüsü Direktörü

ÖZET

ABD Başkanı Trump bir yandan İran'a yönelik saldırılarını sürdüreceklerini ifade ederken diğer yandan ise Tahran'a koşulsuz teslimiyet anlaşmasını dayatmaktadır. İran ise saldırılara karşılık verirken aynı zamanda İsrail'in yanı sıra Hürmüz Boğazı ve Körfez ülkelerindeki Amerikan askeri üstlerini ve personelini de hedef alma politikasını sürdüreceğini açıklamıştır. İran rejimi ABD-İsrail saldırısını varoluşsal bir saldırı olarak değerlendirmekte ve bu kapsamda tüm karşı verme stratejilerini hayata geçirmektedir.

ABD ve İsrail'in İran'a yönelik operasyonlarının kapsamının genişlemesi veya doğrudan rejim değişikliğini hedefleyen bir stratejiye dönüşmesi halinde, hem Lübnan hem de Yemen cephelerinin açılma ihtimali ciddi biçimde artabilir. Böyle bir senaryoda çatışmanın yalnızca ABD, İsrail ve İran arasında sınırlı kalmayacağı; Suriye, Irak ve Kızıldeniz hattını da içine alan çok cepheli bir bölgesel savaşa dönüşme potansiyeli taşıdığı dikkate alınmalıdır. Bu nedenle mevcut savaş yalnızca bir devletler arası çatışma olarak değil, Ortadoğu'daki tüm dengeleri ve belki de haritaları yeniden şekillendirebilecek geniş kapsamlı bir kırılma olarak değerlendirilmelidir.

İRAN'IN GÜVENLİK STRATEJİSİ KONSEPTİ

İran'ın askeri savunma ve saldırı doktrini yalnızca konvansiyonel savunma kapasitesine dayanmamaktadır. İran rejimi özellikle İran-İrak savaşı sırasında Irak tarafından yoğun Scud balistik füze saldırılarıyla karşı karşıya kalmıştı. Bu saldırılar bir yandan İran şehirlerinin savunmasız kalmasına yol açarken diğer yandan ise ciddi bir stratejik algı değişimine yol açmıştır. Savaş sırasında Irak'a yönelik kullanılmak üzere orta ve uzun menzilli füze kapasitesi geliştirmeyi ulusal güvenliğin bir parçası haline getirmiştir. İran aynı zamanda savaştan sonra da ambargolardan kaynaklı zayıf hava kuvvetlerini telafi etmek için bu üç teknolojiye yoğun yatırım yapmıştır. Bu nedenle Ortadoğu'daki en büyük füze ve drone envanterlerinden birine sahiptir.

Öte yandan İran'ın askeri ve ideolojik olarak bölgesel etki alanını genişleten iç içe geçmiş birbirine paralel ve tamamlayıcı bir askeri ve güvenlik mimarisini kurduğu ileri sürülmektedir. Profesyonel Ordu yapılanmanın yanında askeri örgütlenme ve komuta yapısında ise inanç boyutuyla desteklenmiş ikili yapı esas alınmıştır. İkili yapı veya paralel kurumsallaşma yapıları yalnızca İran içi değil aynı zamanda İran'ın etkin olduğu ülke dışı sahalarda da kurulmuş ve zamanla kurumsallaştırılmıştır.

I-İKİLİ GÜVENLİK MEKANİZMASI

İran'ın siyasal ve stratejik yapılanmasının merkezinde, hiç kuşkusuz **Velayet-i Fakih** doktrinine dayanan yönetim modeli yer almaktadır. Bu modelde siyasal otoritenin nihai kaynağı, Şii siyasal düşüncesinde “gaybet” döneminde bulunan On İkinci İmam'ın temsilcisi olarak kabul edilen **Dini Lider** makamıdır. Bu bağlamda Dini Lider, yalnızca devletin en üst siyasi otoritesi değil, aynı zamanda devrim ideolojisinin korunması ve sürdürülmesinden sorumlu dini, askeri ve siyasi bir otorite olarak da konumlanmaktadır.

1979 Devrimi sonrasında kurulan siyasal düzenin dayandığı temel unsurlardan biri, rejimin ideolojik ve kurumsal sürekliliğini güvence altına alan geniş bir örgütsel ağın varlığıdır. Bu yapı yalnızca klasik devlet kurumlarından ibaret olmayıp, devrim ideolojisini toplumsal ve siyasal düzeyde yeniden üretmeyi amaçlayan çok sayıda yarı-resmî veya ideolojik kurumu da içermektedir. Nitekim İran'da resmi devlet kurumlarının yanı sıra, inanç ve ideoloji temelli olarak örgütlenen ve hukuki dayanağa sahip olan çeşitli yapıların da devlet mekanizmasının içinde yer aldığı görülmektedir.

Bu durum özellikle kamu kurumlarında, üniversiteler de veya yerel yönetimlerde açık biçimde gözlemlenmektedir. Örneğin bir üniversitede ilgili bakanlık tarafından atanmış rektör idari ve akademik yönetimin resmi sorumlusu olsa da, aynı kurum içerisinde faaliyet gösteren **Velayet-i Fakih Temsilciliği** de önemli bir ideolojik ve kurumsal etki alanına sahiptir. Bu temsilcilikler, üniversitelerde devrim ideolojisinin korunması, dini-siyasal rehberliğin sağlanması ve kurumların rejimin temel ilkeleriyle uyumunun denetlenmesi gibi görevler üstlenmektedir. Dolayısıyla İran siyasal sisteminde devlet yönetimi yalnızca bürokratik kurumlar aracılığıyla değil, aynı zamanda ideolojik ve dini meşruiyeti temsil eden paralel kurumsal mekanizmalar üzerinden de yürütülmektedir.

1979 Devrimi sonrasında İran'da siyasal ve kurumsal yapı yalnızca mevcut devlet kurumlarının yeniden düzenlenmesiyle sınırlı kalmamış, aynı zamanda inanç temelli bir yönetim anlayışı çerçevesinde yeniden inşa edilmiştir. Devrim sonrası dönemde bir yandan kamu kurumları devrim ideolojisine uygun biçimde dönüştürülürken, diğer yandan siyasi yönetim sistemi Şii düşüncesinin temel ilkelerini merkeze alan bir kurumsal yapı etrafında şekillendirilmiştir. Bu süreçte devlet aygıtı ile devrim ideolojisini temsil eden yapılar iç içe geçerek İran siyasal sisteminde kendine özgü bir kurumsal düzen ortaya çıkarmıştır.

Devrimin hemen ardından Irak işgali ile başlayan İran-İrak Savaşı ise İran'ın güvenlik ve savunma anlayışında önemli kırılmalara ve değişimlere yol açmıştır. Savaşın ilk yıllarında İran ordusunun hem ideolojik gerekçeler hem de Irak saldırıları karşısında başarısız olmasının da etkisiyle yaşadığı kurumsal tasfiye ve yeniden yapılanma süreci, rejimi inanç temelli alternatif askeri yapılanmalar oluşturmaya yöneltmişti. Bu bağlamda yalnızca geleneksel profesyonel orduya dayanan bir savunma modeli yerine, devrim ideolojisine bağlı ve siyasi sadakati ön planda tutan yeni askeri kurumların geliştirilmesi tercih edilmiştir. Bu çerçevede Devrim Muhafızları ve ona bağlı paramiliter yapılar zamanla İran'ın güvenlik mimarisinin temel unsurlarından biri haline gelmiştir.

Günümüzde İran'ın askeri yapısı büyük ölçüde bu ikili kurumsal model üzerine kuruludur. Bir tarafta klasik Ordu olarak işlev gören geleneksel askeri yapı yer alırken, diğer tarafta devrimin korunması ve ideolojik güvenliğin sağlanması amacıyla oluşturulmuş ideolojik askeri kurumlar bulunmaktadır. İran'ın bu ikili askeri yapıyı bilinçli bir stratejik tercih olarak mı tasarladığı, yoksa devrim sonrası dönemde karşılaştığı uluslararası ambargo ve silah tedarik kısıtlamaları nedeniyle mi bu modeli benimsemek zorunda kaldığı akademik literatürde tartışmalı bir konu olmaya devam etmektedir. Bununla birlikte devrimin sürekliliği fikri ve Şii siyasal düşüncesinde kayıp imamın zuhuru kadar devam edeceği kabul edilen yönetim anlayışı dikkate alındığında, söz konusu askeri ve kurumsal yapılanmanın ideolojik sürekliliği güvence altına almayı amaçlayan bir işlev taşıdığı söylenebilir.

Bu çerçevede İran Devrim Muhafızları Ordusu (IRGC) yalnızca bir askeri güç olarak değil, aynı zamanda devrim ideolojisinin korunması ve yayılmasını sağlayan çok boyutlu bir kurumsal yapı olarak gelişmiştir. IRGC, bünyesinde barındırdığı kara, hava ve deniz kuvvetlerinin yanı sıra istihbarat, gönüllü milis kuvvetleri ve ekonomik ağlar aracılığıyla hem ülke içinde hem de ülke dışında geniş bir etki alanı oluşturmuştur. Özellikle Devrim Muhafızları'na bağlı Kudüs Gücü gibi yapılar aracılığıyla İran, bölgesel düzeyde kendisine yakın siyasi ve askeri aktörlerle ilişkiler kurmuş ve böylece ideolojik ve stratejik nüfuz alanını genişletmeye yönelmiştir. Bu durum İran'ın güvenlik stratejisinin yalnızca ulusal savunma ile sınırlı olmadığını, aynı zamanda bölgesel ölçekte vekil aktörler ve ağlar üzerinden yürütülen çok katmanlı bir güvenlik mimarisine dayandığını göstermektedir.

2-MİLİS AĞLARI VE MÜTTEFİK REJİMLER ÜZERİNDEN BÖLGESEL GÜÇ STRATEJİSİ

İran'ın bölgesel güç stratejinin önemli bir bileşeni, Devrim Muhafızları Ordusu'na bağlı **Kudüs Gücü** aracılığıyla Ortadoğu'nun farklı bölgelerinde yıllar içinde inşa edilen ideolojik, siyasi, askeri paramiliter ağlara dayanmaktadır. İran, özellikle 1980'li yıllardan itibaren geliştirdiği bu strateji kapsamında devlet dışı silahlı Şii aktörleri, ideolojik olarak kendisine yakın hareketleri ve bazı müttefik rejimlerle çok katmanlı ilişkiler kurmuştur. Bu ağlar yalnızca İran'ın

bölgesel nüfuzunu genişletmekle kalmamış, aynı zamanda Tahran'ın caydırıcılık kapasitesinin önemli bir unsuru haline gelmiştir.

Her ne kadar günümüzde Lübnan'daki Hizbullah hareketi dikkat çekse de esasında söz konusu politikanın temelini Iraklı Şii gruplar oluşturmuştur. Özellikle İran-Irak Savaşı sırasında İran'a göç etmek zorunda kalan Şiiilerden kurduğu askeri yapılarla savaşın Güney cephesinde önemli başarılar elde etmişti. Dolayısıyla İran'ın bölgesel milis ağları oluşturma stratejisinin kökeni büyük ölçüde İran-Irak Savaşı dönemine kadar uzanmaktadır. Bu çerçevede 1982 yılında Tahran'da kurulan **Irak İslam Devrimi Yüksek Konseyi (SCIRI)** ve onun askeri kanadı olan **Badr Tugayı**, Iraklı Gönüllü Mücahitler Hareketi İran tarafından desteklenen en önemli örgütler arasında yer almıştır. Bunun yanı sıra Irak'taki Şii siyasal hareketinin önemli bileşenlerinden biri olan **Da'wa Partisi** de savaş yıllarında İran ile yakın ilişkiler kurmuş ve Saddam rejimine karşı muhalif faaliyetlerde bulunmuştur. Irak'da elde edilen deneyim İran'ın daha sonraki yıllarda Lübnan'da Hizbullah, Irak'ta Şii milis gruplar ve Yemen'de Husiler gibi aktörlerle geliştirdiği vekil aktör stratejisinin temelini oluşturmaktadır. Dolayısıyla İran'ın milis ve vekil aktörlere dayanan bölgesel güç stratejisi, yalnızca ideolojik bir tercih değil; aynı zamanda İran-Irak Savaşı sırasında ortaya çıkan askeri ve güvenlik deneyiminin kurumsallaşmış bir sonucudur.

3-AMAÇ DEVRİM İHRACI POLİTİKASI MI, İLERİ SAVUNMA KONSEPTİ Mİ?

İran'ın Ortadoğu'da geliştirdiği milis ve müttefik ağlarına dayanan bölgesel stratejinin temel motivasyonu akademik literatürde sıklıkla iki farklı kavramsal çerçeve üzerinden tartışılmaktadır. Bunlardan ilki, 1979 Devrimi sonrasında İran siyasal elitlerinin benimsediği **"devrimin ihracı"** yaklaşımıdır. Bu perspektife göre İran, Şii siyasi düşüncesine dayanan devrimci ideolojiyi bölgesel ölçekte yaymayı amaçlamış ve bu doğrultuda mezhepsel olaarak kendisine yakın hareketleri destekleyerek, hem onların güçlenmesine hem de ideolojik dönüşümüne ve ardından kendi bulundukları ülkelerde askeri ve siyasi bir aktör olmalarını stratejik bir politika olarak benimsemiştir. İran'ın söz konusu ağları daha çok bir **"ileri savunma"** veya **stratejik derinlik** konsepti çerçevesinde geliştirdiğinin ileri sürülmesine karşın, bizce bu durum birincil politikanın doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

Dolayısıyla İran tarafından inşa edilen bölgesel ağların yalnızca güvenlik veya savunma konsepti çerçevesinde açıklanması yeterli bir analiz çerçevesi sunmaktan uzaktır. Zira İran'ın oluşturduğu yapı hem mezhepsel ve ideolojik hem de güvenlik temelli unsurlar içeren karma bir stratejiye işaret etmektedir. Bu bağlamda İran'ın Lübnan'da **Hizbullah**, Irak'ta çeşitli Şii milis gruplar ve siyasal sistem içerisinde etkili olan paramiliter yapılar ve Yemen'de **Zeydi Ensarullah (Husiler)** kurduğu ilişkileri devrim ihraç politikasından ayrı değerlendirmek oldukça güçtür. Elbette Suriye'de Esad rejimiyle kurulan ilişkiyi Irak-Suriye gerginliği ve Lübnan'daki Hizbullah'ın lojistik ve askeri yapısının desteklenmesi bağlamından bağımsız değerlendirmek mümkün değildi.

Bunun yanı sıra İran, Afrika'nın bazı bölgelerinde ve Arap dünyasının farklı ülkelerinde dini ve ideolojik ağlar oluşturmak amacıyla **Hüseyiniler**, dini eğitim kurumları ve çeşitli sivil yapılar üzerinden sosyal ve kültürel etki alanı geliştirmeye yönelmişti. Bu kurumlar yalnızca dini veya kültürel faaliyetlerin yürütüldüğü merkezler olarak değil, aynı zamanda İran'ın mezhepsel ve ideolojik etkisini yaymayı ve yerel topluluklarla bağ kurmayı hedefleyen yumuşak güç araçları olarak da işlev görmektedir. Dolayısıyla İran'ın oluşturduğu bu ağlar zamanla toplumsal dönüşümleri hızlandırmış ve bu durumun doğal bir sonucu olarak gerektiğinde askeri kapasite üretme potansiyeline sahip çok katmanlı bir etki mekanizması oluşturmuştur.

Bu yönüyle İran'ın bölgesel nüfuz genişletme stratejisi, mezhepsel ve ideolojik yayılma hedefi ile güvenlik temelli ileri savunma, caydırıcılık ve koşullar elverdiğinde iktidarı ele geçirme yaklaşımının iç içe geçtiği hibrit bir model olarak değerlendirilebilir. İran'ın geliştirdiği milis ve müttefik ağları, bir yandan rejimin ideolojik sürekliliğini bölgesel ölçekte güçlendirmeyi amaçlarken, diğer yandan stratejik bir boşluk ve koşullarda değişim yaşandığında iktidarı ele geçirmeye imkan vermektedir. Ayrıca İran'a yönelen potansiyel askeri tehditleri İran sınırlarının ötesinde karşılamaya imkan veren çok katmanlı bir güvenlik mimarisinin parçası olarak işlev görmektedir. Bu bağlamda İran, doğrudan askeri müdahaleye dayanan klasik güç projeksiyonu yerine, yerel aktörler ve ideolojik olarak yakın hareketler üzerinden şekillenen dolaylı bir güvenlik ve nüfuz stratejisi geliştirmişti.

Uluslararası güvenlik literatüründe sıklıkla “**vekil aktörler**” (**proxy actors**) veya İran'ın kendi söylemiyle “**Direnış Ekseni**” (**Axis of Resistance**) olarak tanımlanan bu yapıların temel işlevlerinden biri, İran'ın doğrudan askeri müdahaleye başvurmaksızın bölgesel krizlerde stratejik nüfuzunu sürdürebilmesine imkân tanımaktır. Bu ağlar aracılığıyla İran, hem bölgesel rakipleri üzerinde dolaylı bir baskı mekanizması kurabilmekte hem de olası çatışma senaryolarında çok cepheli bir caydırıcılık kapasitesi oluşturabilmektedir. Dolayısıyla İran'ın geliştirdiği milis ağları ve müttefik aktörler, yalnızca ideolojik veya siyasi ittifaklar olarak değil, aynı zamanda Tahran'ın bölgesel güvenlik stratejisinin ve askeri caydırıcılık kapasitesinin önemli bir uzantısı olarak değerlendirilmektedir.

ABD–İSRAIL’İN İRAN SALDIRILARI KARŞISINDA DİRENİŞ EKSENİNİN YAKLAŞIMI

Bu durum özellikle ABD ve İsrail ile yaşanan Savaş bağlamında daha görünür hale gelmektedir. İran’ın Savaşta vereceği askeri ve stratejik tepkinin yalnızca İran topraklarıyla sınırlı kalmayabileceği, aksine bölgesel ölçekte çok cepheli bir güvenlik dinamiğini tetikleyebileceği yönünde değerlendirmeler yapılmaktadır. Başka bir ifadeyle İran’ın yıllar içerisinde geliştirdiği milis ve müttefik ağları, olası bir çatışma durumunda savaşın coğrafi kapsamını genişletebilecek ve çatışmanın niteliğini değiştirebilecek önemli bir potansiyele sahiptir. Bu bağlamda Direniş Ekseni olarak tanımlanan aktörlerin kriz anlarında nasıl bir stratejik tutum benimsedikleri ve bu tutumun bölgesel güç dengeleri üzerindeki olası etkileri değerlendirilmesi gereken önemli bir analitik alan sunmaktadır.

Bununla birlikte son dönemde yaşanan gelişmeler, İran’ın bu ağlar üzerinden oluşturduğu caydırıcılık kapasitesinin her durumda beklenen düzeyde bir karşılık üretmeyebileceğini de göstermektedir. Savaşın yıkıcı etkilerine rağmen Savaşın ikinci haftasında bazı milis aktörlerin ve müttefik yapıların sınırlı veya temkinli tepkiler vermesi, İran’ın vekil aktörlere dayanan bölgesel güvenlik mimarisinin etkinliği konusunda yeni tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Bu durum, İran’ın bölgesel milis ağlarının kriz anlarında ne ölçüde koordineli ve etkin hareket edebildiği sorusunu yeniden gündeme taşımakta ve Direniş Ekseni’nin askeri ve stratejik kapasitesinin daha dikkatli biçimde analiz edilmesini gerektirmektedir. Ancak özellikle İran yeni seçilen dini liderinin ilk mesajında Hizbullah, Yemenli Husiler ve Iraklı Şii milislerin açık biçimde anması Tahran yönetiminin bölgesel güvenlik stratejisinde ‘Direniş Ekseni’ ağının hâlâ merkezi bir konumda olduğunu göstermektedir.

I. HİZBULLAH VE SAVAŞIN LÜBNAN CEPHESİ

Lübnan, İran’ın bölgesel milis ağları içerisinde en gelişmiş ve kurumsallaşmış askeri aktörün bulunduğu ülkelerin başında gelmektedir. Hizbullah, 1982 yılında İsrail’in Lübnan’ı işgal etmesinin ardından İran Devrim Muhafızları’nın (IRGC) desteğiyle ortaya çıkmıştır. Kuruluş sürecinde İran Devrim Muhafızları’nın Hizbullah kadrolarına sağladığı askeri destek, ideolojik dönüştürme ve örgütsel destek belirleyici rol oynamıştır. Aynı dönemde Suriye’de Hafız Esad yönetimi de İran ile stratejik bir ittifak kurmuş ve bu iş birliği Hizbullah’ın askeri ve siyasi bir aktör olarak ortaya çıkmasını kolaylaştırmıştır.

Lübnan’daki Şii topluluğun siyasi ve toplumsal dönüşümünü anlamak açısından süreci **Hizbullah öncesi ve Hizbullah sonrası** olmak üzere iki ayrı döneme ayırmak mümkündür. 1982 öncesi dönemde Lübnan’daki Şii topluluklar ülkenin sosyo-ekonomik açıdan en dezavantajlı kesimlerinden birini oluşturmaktaydı. Lübnan’ın mezhepsel güç paylaşımına dayanan siyasi sistemi içinde Şiiler, siyaset, bürokrasi ve askeri yapı içerisinde sınırlı bir temsil gücüne sahipti. Bu dönemde Şii siyasi hareketi içinde en önemli örgütlerden biri, Nebih Berri liderliğindeki **Emel Hareketi** idi. Emel hareketi daha çok sol eğilimli ve Arap milliyetçiliğine yakın bir siyasi çizgide konumlanmıştı. Ayrıca Lübnanlı Şiilerin önemli bir kısmı ekonomik nedenlerle Afrika ve Latin Amerika ülkelerine göç eden bir diaspora topluluğunu oluşturuyordu.

1979 İran Devrimi sonrasında İran ile Lübnan’daki Şii dini otoriteleri arasında kurulan ilişkiler ve bu ilişkilerin yarattığı ideolojik mobilizasyon, kısa sürede yeni örgütlenmelerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. İsrail’in 1982’de Lübnan’ı işgali ise bu süreci hızlandırmış ve İran’ın Lübnan’daki Şii topluluklar üzerinden hem Lübnan siyaseti hem de Arap–İsrail çatışması bağlamında daha aktif bir rol üstlenmesine yol açmıştır. Bu bağlamda İran ile İsrail’in dolaylı

biçimde karşı karşıya geldiği ilk kapsamlı çatışma alanlarından birinin **1982–2000 dönemindeki İsrail–Hizbullah çatışmaları** olduğu söylenebilir.

1980'li ve 1990'lı yıllar boyunca Hizbullah, İsrail ordusu ve İsrail destekli Güney Lübnan Ordusu'na karşı yürüttüğü gerilla savaşıyla İsrail'in Güney Lübnan'daki askeri varlığını sürdürülebilir olmaktan çıkarmıştır. İsrail bu süreçte Hizbullah'ın saldırılarına karşı 1993 yılında **“Hesap Verme Operasyonu”** ve 1996 yılında **“Gazap Üzümleri Operasyonu”** gibi geniş çaplı askeri hareketler düzenlemiştir. Ancak devam eden çatışmalar ve artan maliyetler sonucunda İsrail, 2000 yılında Güney Lübnan'daki askeri güçlerini tek taraflı olarak geri çekmek zorunda kalmıştır. İsrail'in geri çekilmesi Hizbullah ve İran tarafından önemli bir stratejik zafer olarak ilan edilmiştir.

2000 sonrası dönemde Hizbullah hem Lübnan içindeki gücünü konsilide etmiş hem de zaman zaman İsrail ile doğrudan çatışmalara girmekten çekinmemiştir. Hizbullah'ın İranla olan ilişkileri özellikle Suriye iç savaşında daha belirgin olmuştur. İran desteğiyle Suriye iç savaşına Esad'ın yanında müdahil olması, iki taraf arasındaki ilişkilerin yalnızca İsrail karşıtı üzerine kurulmadığını ortaya koymuştur. 2023 yılı Ekim ayında Gazze'de başlayan savaşın ardından Hizbullah, İsrail'in kuzeyindeki askeri hedeflere yönelik sınırlı roket ve tanksavar saldırıları düzenlemeye başlamış; İsrail ise buna karşılık Güney Lübnan'daki Hizbullah mevzilerini hedef alan hava ve topçu saldırıları gerçekleştirmiştir. Bu süreçte İsrail özellikle Hizbullah'ın liderlerine ve askeri yapılarına ve Şii sivillerin yaşadığı mahallere yönelik saldırılarda bulunmuştur. Hizbullah ise İsrail'in özellikle kuzeyindeki askeri tesisleri yönelik saldırılar gerçekleştirmiştir.

ABD ve İsrail'in İran'a yönelik başlattığı saldırılar ile birlikte Savaş cephesinin Lübnan'ı da içerisine alıp almayacağı tartışılmaya başlanmıştır. Nitekim Martta İsrail ile Hizbullah arasındaki sınır hattında gerilim yeniden tırmanmıştır. İsrail ordusu Güney Lübnan'daki Hizbullah mevzilerine yönelik yoğun hava saldırıları düzenlemiş ve sınır hattındaki bazı bölgelerde sınırlı kara operasyonları gerçekleştirmiştir. İsrail saldırıları güney Lübnan'ın yanı sıra Beyrut'un güney mahallerinde yaşayan Şii'leri de hedef almıştır. 12 Martta gelindiğinde İsrail'in Lübnan'a yönelik saldırılarını genişlettiği dikkat çekmektedir. Öte yandan Hizbullah tarafından yapılan açıklamalarda ise İsrail'le savaşın başladığına dair açık söylemler dikkat çekicidir.

2-LÜBNAN CEPHESİNİN AÇILMA OLASILIĞI

Savaşa Hizbullah'ın kapsamlı biçimde dahil olup olmayacağı sorusu, yalnızca askeri kapasite veya taktiksel tercih meselesi değil, aynı zamanda İran'ın bölgesel güvenlik doktrini, mezhepsel ilişki ağı ve **“Direniş Eksenı”** olarak adlandırılan ittifak sisteminin geleceği açısından da kritik bir öneme sahiptir. Hizbullah, İran'ın bölgesel güç projeksiyonu stratejisinin en kurumsallaşmış ve askeri açıdan en güçlü aktörlerinden biri olarak görülmektedir. Bu nedenle İran'a yönelik saldırıların kapsamı ve hedefi, Hizbullah'ın savaşa girip girmeyeceği konusunda belirleyici bir faktör haline gelebilir.

İran'da Ali Hamaney'in öldürülmesinin ardından dini liderlik makamına gelen oğlu **Ayetullah Mücteba Hamaney**, yayımladığı ilk mesajda İran'ın ABD ve İsrail'e karşı mücadelesinin devam edeceğini vurgulamış ve bölgesel müttefiklerle dayanışmanın süreceğini ifade etmiştir. Yeni lider mesajında özellikle Hizbullah başta olmak üzere İran'a yakın bölgesel aktörlerin desteğini takdir ettiğini belirtmiş ve bölgesel cephelerin genişleyebileceğine işaret etmiştir.

Benzer şekilde Hizbullah tarafından yapılan açıklamalar da İran ile ideolojik ve askeri dayanışmanın sürdüğünü ortaya koymaktadır. Hizbullah liderliği ABD ve İsrail'in İran'a yönelik

saldırılarını “Amerikan-İsrail saldırganlığı” olarak nitelendirmiş ve İran’a yönelik bu saldırıların karşılıksız kalmayacağını belirtmiştir. Her ne kadar Hizbullah doğrudan İsrail’e karşı geniş çaplı bir savaş başlatacağına dair açık bir taahhütte bulunmamış ise de Tahran’dan gelen son açıklamalardan sonra durum değişebilir.

Bu kapsamda İran rejiminin varlığına yönelik doğrudan bir tehdit ortaya çıkması, Hizbullah’ın kararını belirleyebilecek en kritik faktörlerden biridir. Hizbullah’ın askeri kapasitesi ve ideolojik kimliği İran’ın askeri, siyasi ve dini desteğine dayanmaktadır. Dolayısıyla ABD ve İsrail’in operasyonlarının İran’ın askeri altyapısını sınırlamakla kalmayıp doğrudan **rejim değişikliğini hedefleyen bir stratejiye dönüşmesi**, Hizbullah açısından varoluşsal bir tehdit olarak algılanabilir. Böyle bir durumda örgütün Lübnan cephesini tam anlamıyla açarak savaşa daha aktif biçimde dahil olması kuvvetle muhtemel görünmektedir.

İkinci olarak İran’ın yeni dini liderinin bölgesel müttefiklerle dayanışmaya yaptığı vurgu ve yeni cephelerin açılabilmesine dair söylemi de bu karar üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilir. İran’ın güvenlik doktrini çerçevesinde Hizbullah yalnızca askeri bir müttefik değil, aynı zamanda rejimin temel saç ayaklarından biri olarak görülmektedir. Bu nedenle İran liderliğinin savaşın genişletilmesine yönelik stratejik bir karar alması durumunda Hizbullah’ın bu kararın dışında kalması oldukça zor olacaktır.

Bununla birlikte Hizbullah’ın mevcut askeri kapasitesi ve Lübnan iç siyasetindeki dengeler de bu karar üzerinde önemli rol oynayacaktır. 2023–2024 döneminde İsrail ile yaşanan çatışmalar sonucunda Hizbullah’ın askeri altyapısının önemli ölçüde zarar gördüğü ve örgütün lider kadrosunda ciddi kayıplar yaşandığı bilinmektedir. Suriye’deki yeni rejimin olası Lübnan müdahalesi de gündemdedir. Aynı zamanda Lübnan’ın derin ekonomik kriz içinde olması ve yeni bir savaşın ülkeyi daha ağır bir yıkıma sürükleyebileceği yönündeki kamuoyu baskısı da Hizbullah’ın kararını etkileyen faktörler arasında yer almaktadır.

Dolayısıyla mevcut gelişmeler Hizbullah’ın şu aşamada sınırlı roket saldırıları ve düşük yoğunluklu çatışmalar yoluyla İsrail üzerinde baskı kurmayı tercih ettiğini göstermektedir. Ancak İran’a yönelik saldırıların tırmanması veya İran topraklarında rejim değişikliğini hedefleyen daha geniş kapsamlı bir askeri operasyonun gündeme gelmesi durumunda, Hizbullah’ın Lübnan cephesini açarak savaşa daha aktif biçimde dahil olması kuvvetle muhtemel görünmektedir. Böyle bir senaryoda savaşın Suriye’yi de içerisine alarak genişlemesi durumu da gündeme gelebilir.

Dolayısıyla Lübnan cephesinin açılması halinde çatışmanın yalnızca ABD, İsrail ve İran arasında sınırlı kalmayacağı; aksine Suriye ve Irak gibi bölgesel aktörlerin de çatışmalara dahil olabileceği daha geniş çaplı bir bölgesel savaşa evrilme potansiyeli taşıdığı şimdiden not edilmelidir.

3- HUSULER VE SAVAŞIN YEMEN CEPHESİ

Yemen’deki Husi hareketinin kökenleri 1990’lı yılların başına kadar uzanmaktadır. Husi hareketinin ortaya çıkışı, Yemen’in kuzeyindeki Saada bölgesinde yaşayan Zeydi topluluklar arasında gelişen dini ve kültürel canlanma süreciyle bağlantılıdır. Bu bağlamda 1990’lı yılların başında **Bedreddin el-Husi** ve oğlu **Hüseyin Bedreddin el-Husi** gibi Zeydi dini liderlerin öncülüğünde gençler arasında dini eğitim ve kimlik bilincini güçlendirmeyi amaçlayan “**Genç İnananlar Hareketi**” ortaya çıkmıştır. Bu hareket başlangıçta siyasi veya askeri bir örgütlenme değil, Zeydi kimliğini korumayı ve dini eğitim faaliyetlerini yaygınlaştırmayı hedefleyen sosyal ve dini bir girişim olarak şekillenmiştir. 1990 öncesi dönemde Zeydi kabileler Suudi Arabistan başta olmak üzere bölge ülkeleriyle iyi ilişkilere sahipti. Aynı zamanda mezhepsel düzeyde de

Sünnilerle iyi ilişkiler geliştirmişlerdi. Ancak 1990'lı yıllarda bazı Zeydi din adamları ve öğrencilerin İran'daki dini eğitim kurumlarıyla temas kurması, İran Devrimi'nin ideolojik etkisinin Yemen'deki bazı çevrelerde yankı bulmasına yol açmıştır. Bununla birlikte İran ile Husi hareketi arasındaki ilişkiler bu dönemde büyük ölçüde ideolojik ve dini etkileşim düzeyinde kalmış, askeri veya örgütsel bir işbirliğine dönüşmemiştir. İran ile Husiler arasındaki daha kurumsal ve stratejik ilişkiler ise büyük ölçüde 2000'li yıllarda Yemen'de yaşanan iç çatışmalar ve bölgesel rekabet ortamının derinleşmesiyle birlikte ortaya çıkmıştır. Özellikle 2000'lerde dönemin Cumhurbaşkanı ve kendisi de Zeydi olan Cumhurbaşkanı Abdullah Salih ile Seyyit Hüseyin Husi taraftarları arasında yaşanan çatışmalar İran'ın Yemen'de yayılmasına zemin hazırlamıştır. Husi lideri Hüseyin el Husi'nin öldürülmesinin ardından liderliği üstlenen kardeşleri Abdülmelik ve Yahya Husi Abdullah Salih rejimiyle uzlaşmayı reddetmiş ve savaş aralıklı bir şekilde Arap Baharı'na kadar sürmüştü.

Arap Baharı döneminde Yemen'de başlayan protestoların ardından Salih'in görevi kendi isteğiyle bırakmasına yönelik diplomatik görüşmeler sürerken, 3 Haziran 2011'de kendisine karşı bir suikast girişimi gerçekleşti. Ağır yaralanan Ali Salih, Suudi Arabistan'da tedavi altına alındı. Suikast girişimi sonrası Salih, anayasal dokunulmazlık şartıyla görevi yardımcısı Mansur El Hadi'ye bıraktı. Ancak Salih, 21 Eylül 2014'te Husi gruplarının başkente yönelik başlattığı askeri operasyonları destekledi. Böylelikle Husi'ler 1990'da başlattığı isyan hareketi Arap Baharı ile birlikte Yemen'de iktidarı ele geçirmeleriyle sonuçlanmıştır.

4-YEMEN CEPHESİNİN AÇILMA OLASILIĞI

ABD ve İsrail'in 28 Şubat 2026'da İran'a yönelik başlattığı askeri operasyon, Yemen'deki Husi hareketi tarafından sert bir şekilde kınanmıştır. Hareketin lideri Abdul-Malik el-Husi yaptığı açıklamada saldırıyı **"haksız, vahşi ve suç niteliğinde bir saldırganlık"** olarak nitelendirmiş ve İran'ın bu saldırıya karşılık vermesinin **meşru müdafaa hakkı** kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. El-Husi'ye göre ABD ve İsrail'in İran'a yönelik saldırısı yalnızca İran'ı hedef alan bir askeri operasyon değil, aynı zamanda Ortadoğu'da İsrail'in bölgesel üstünlüğünü pekiştirmeyi amaçlayan daha geniş bir jeopolitik projenin parçasıdır. Bu bağlamda Husi liderliği saldırıyı İran'a yönelik bir askeri operasyon olarak değil, **İslam dünyasına ve "direniş eksenini"** olarak adlandırılan bölgesel ittifaka karşı yürütülen daha geniş bir savaşın parçası olarak çerçevelemiştir.

Husi liderliğinin açıklamaları aynı zamanda bazı Arap hükümetlerine yönelik sert eleştiriler de içermektedir. El-Husi konuşmasında bazı bölgesel yönetimlerin Washington ve Tel Aviv ile aynı çizgide hareket ettiğini ve İran'a yönelik saldırıyı siyasi, medya ve hatta askeri düzeyde desteklediğini ileri sürmüştür. Bu söylem, Husi hareketinin uzun süredir kullandığı ve ABD, İsrail ve bazı Körfez ülkelerini ortak bir "dış tehdit" kategorisi içinde değerlendiren ideolojik bakış açısıyla uyumludur. Bu bağlamda Husi hareketi İran'a yönelik saldırıyı yalnızca bölgesel bir güvenlik meselesi olarak değil, aynı zamanda **Filistin meselesi ve bölgesel güç dengeleriyle bağlantılı ideolojik bir mücadele** olarak ilk etapta sunmuştur.

Husi liderliğinin açıklamaları esas olarak siyasi dayanışma ve ideolojik destek çerçevesinde şekillenmiş olsa da hareketin askeri kapasitesi ve geçmiş davranış kalıpları, Yemen sahasının İran'a yönelik saldırıya karşı potansiyel bir ikinci cephe oluşturabileceğini yönünde değerlendirilebilir. Özellikle Husi hareketi, İran'a destek amacıyla **İsrail'e ve Kızıldeniz'deki deniz ticaret hatlarına yönelik füze ve insansız hava aracı saldırılarını yeniden başlatma kararı** alma potansiyeline sahiptir.

ABD-İsrail saldırısının hemen ardından Husiler doğrudan geniş çaplı bir askeri operasyon başlatmamıştır. Husi liderleri İran dayanışma açıklamaları yapmasına karşın askeri müdahale konusunda kontrollü bir yaklaşım benimsemektedir. Elbette Husiler kısa bir süre sonra kararını değiştirip savaşa katılabilir. Ancak savaşın ikinci haftasına geride kalırken Husilerin henüz doğrudan müdahil olmadığını not etmek gerekir. Bununla birlikte yukarıda değinildiği üzere İran rejimine yönelik varoluşsal bir stratejide direktme olursa Husilerin de savaşa katılma olasılığı bulunmaktadır. Öte yandan Hizbullah'dan farklı olarak Husilerin Yemenli Zeydi aşiret güçlerine dayandığını not etmek gerekir. Zeydi aşiretlerin son aşamada öncelik Yemen stratejisini Husi liderliğine dayatma politikasını benimseme olasılıklarını da göz ardı etmemek gerekir. Dolayısıyla her ne kadar Hizbullah ve Husi güçleri İran'la stratejik bir ilişki ağına sahip ise de toplumsal yapılarının farklı olduğunu göz ardı etmemek gerekir.

SONUÇ

28 Şubat 2026'da ABD ve İsrail tarafından İran'a yönelik başlatılan saldırılar, yalnızca iki devlet arasındaki konvansiyonel bir çatışma olarak değil; aynı zamanda İran'ın son kırk beş yıl içerisinde Ortadoğu'da kurduğu çok katmanlı ideolojik ve güvenlik mimarisinin dayanıklılığını test eden bir kriz olarak ortaya çıkmıştır. İran'ın güvenlik stratejisi, klasik devlet merkezli savunma anlayışının ötesine geçerek füze ve insansız hava aracı kapasitesi ile desteklenen, aynı zamanda mezhepsel ve ideolojik olarak bölgesel milis ağları ve müttefik aktörler üzerinden şekillenen çok katmanlı bir caydırıcılık ve saldırı sistemine dayanmaktadır. Bu nedenle ABD-İsrail saldırılarının yalnızca İran topraklarıyla sınırlı kalmayıp bölgesel ölçekte yeni cephelerin ortaya çıkmasına yol açma potansiyeli taşıdığı görülmektedir.

Çalışmada ele alındığı üzere İran'ın bölgesel güvenlik mimarisinin en önemli unsurlarından biri, Devrim Muhafızları ve özellikle Kudüs Gücü aracılığıyla inşa edilen milis ağları ve müttefik aktörlerden oluşan "Direniş Ekseni"dir. Bu ağın en kurumsallaşmış askeri aktörü Lübnan'daki Hizbullah hareketi ve Yemen'deki Husi liderliğidir. Elbette Irak'taki milis kuvvetleri ve Ordu ile Hükümet güçleri içerisindeki partiler ayrı bir çalışma konusudur. Irak bir anlamda bu iki aktöründe üstünde bir konumda ve yapıdadır. Çünkü hem Hizbullah hem de Husi hareketinin kökeni İran'ın Iraklı Şii gruplarla 1980'lerde kurduğu ilişki ağına dayanmaktadır. Bunu ayrı bir çalışma olarak yayınlamak daha yararlı olacağından, doğrudan bu yapıların durumu ve pozisyonuna sınırlı ölçüde değinilmiştir. Ancak Irak'ın kaçınılmaz bir şekilde savaşın derinleşmesi durumunda çatışmaların bir tarafı olma potansiyelinin oldukça yüksek olduğunu not etmemiz gerekir.

Öte yandan Hizbullah'ın askeri kapasitesi, İran ile ideolojik ve stratejik ilişkileri ve İsrail ile uzun yıllara dayanan çatışma geçmişi dikkate alındığında, İran'a yönelik saldırıların tırmanması halinde Lübnan cephesinin açılma ihtimali oldukça güçlenir. Bununla birlikte Hizbullah'ın son yıllarda İsrail ile yaşadığı çatışmalarda yaşadığı askeri kayıplar, Lübnan'daki ekonomik ve siyasi kırılganlıklar ve kamuoyunun yeni bir savaş ihtimaline yönelik hassasiyeti, örgütün şu aşamada daha temkinli bir strateji izlemesine yol açmaktadır. Ancak tüm bunlardan daha önemlisi Şara yönetiminin Lübnan Devletinin olası daveti veya istikrarsızlığın derinleşmesi durumunda Lübnan'a müdahale olasılığını göz ardı etmemek gerekir. Dolayısıyla Hizbullah'ın kısa dönemde sınırlı saldırılar ve düşük yoğunluklu çatışma stratejisi üzerinden İsrail üzerinde baskı kurmayı tercih edeceği, ancak İran rejiminin doğrudan varlığını tehdit eden bir durum ortaya çıkması durumunda daha geniş kapsamlı bir askeri müdahaleye yöneleceği öngörülmektedir.

Benzer şekilde Yemen'deki Husi hareketi de İran'ın bölgesel ittifakları içinde önemli bir aktör olarak öne çıkmaktadır. Husiler, özellikle Kızıldeniz ve Bab el-Mendeb Boğazı gibi stratejik deniz hatları üzerinde oluşturdukları askeri baskı kapasitesi nedeniyle İran açısından önemli bir müttefik olarak görülmektedir. Bununla birlikte Husilerin toplumsal tabanı büyük ölçüde Zeydi aşiret yapısına dayanmakta ve hareketin stratejik kararları yalnızca ideolojik dayanışma üzerinden değil, aynı zamanda Yemen iç siyasetinin ve kabile dengelerinin etkisi altında şekillenmektedir. Bu nedenle Husilerin İran ile olan ilişkileri Hizbullah'a kıyasla daha esnek ve pragmatik bir nitelik taşımaktadır. Nitekim ABD-İsrail saldırılarının ikinci haftasına gelmesine rağmen Husilerin doğrudan savaşa müdahil olmadığını not etmemiz gerekir.

Ancak İran'ın yeni dini liderinin ilk açıklamalarında Hizbullah, Iraklı Şii milisler ve Yemenli Husilere açık biçimde atıfta bulunması, Husiler üzerinde bir baskı oluşturabilir.

Sonuç olarak ABD ve İsrail'in İran'a yönelik operasyonlarının kapsamının genişlemesi veya doğrudan rejim değişikliğini hedefleyen bir stratejiye dönüşmesi halinde, hem Lübnan hem de Yemen cephelerinin açılma ihtimali ciddi biçimde artabilir. Böyle bir senaryoda çatışmanın yalnızca ABD, İsrail ve İran arasında sınırlı kalmayacağı; Suriye, Irak ve Kızıldeniz hattını da içine alan çok cepheli bir bölgesel savaşa dönüşme potansiyeli taşıdığı dikkate alınmalıdır. Bu nedenle mevcut savaş yalnızca bir devletler arası çatışma olarak değil, Ortadoğu'daki tüm dengeleri ve belki de haritaları yeniden şekillendirebilecek geniş kapsamlı bir kırılma olarak değerlendirilmelidir.

Sosyal Ekonomik ve Siyasal Araştırmalar Enstitüsü
Institute of Social Economic and Political Research

sesa.org.tr

@sesaenstitüsü

info@sesa.org.tr

**Bademlidere Mah. 262. Sok. No:6
Çankaya/ANKARA**